

NOČ NA POLJANI

Prvi majski dnevi so, noči jasne in tople. Pred tednom je bil dež, a zdaj se je spet zjasnilo in narava se je pomladila. Drevje odcveta, žita rastejo in se klasijo. Trave so velike do kolena.

Ležimo na starem hotiškem pašniku; včasih kdo lomi veje, ki jih je nabral v grmovju in jih nalaga na ogenj. Prišli smo ribarit za piškurji. Zdaj so vsi jarki polni vode in je čas, ko se piškurji vračajo iz jarkov po travnikih, kjer vode že upadajo. Tu pa je na meji med poljanskim in med hotiškim dokaj globok jarek, a ponekod dovolj ozek, da lahko nastaviš mrežo. Vode prijetno šumijo, če si poleg, če se pa oddaljiš, tedaj se to pošumevanje meša z reganjem žab, ki jih je tu neznansko mnogo, kajti vsi ti brezštevilni jarki, ki razpredajo naša polja, nudijo dovolj pripravnih krajev. Zato se zdi, da vsa narava poje, poje eno samo pesem. Ta pesem je zoprna, če je nisi vajen in če si iz krajev, kjer ni tega. Pozneje pa, ko se privadiš, bi se ti čudno zdelo, da nekega večera žabe ne bi regale. In ko v poletnih večerih to res preneha, tedaj veš, da se je leto nagnilo.

Ob takih večerih se odpravijo tudi naši starejši kmetje na lov za piškurji, dasi ta ribolov ni taka stvar, da bi prinašala dohodke, včasih celo nič ne ujameš. In čudno se ti zdi, kako da tudi starci hitijo ob večerih ven, ko so sicer ves dan delali. Zdi se, da je tedaj človeku nekam tesno ves večer v sobi, zlasti ob sobotah. Ni to tista romantika mestnih ljudi, ki se navdušujejo za večerne zarje, ali za čisti zrak, za mehke noči, v tem je nekaj drugega. Bežal sem tudi jaz iz sobe, od knjig. Tako je: nekega dne se nasitiš vsega tega življenja, prav tako kot se mi zdi, da se tudi ti naši kmetje nasitijo vsega, kar jih navdaja, kakor bi iskali baš v tem sproščenju: tu se lahko razgovoriš, razživiš se, medtem ko si doma zaprt v tesno sobo, med svojo družino, k ženi in k vsemu, čemur se pravi vsakdanjost. To je beg od vsega, kar je veliko, pomembno, važno, to je beg človeka, ki se je naveličal vsega, pa čeprav ve, da se bo jutri vse nadaljevalo. Čas skoraj preneha, tu na deželi ni hitrosti dvajsetega stoletja. Vedno se mi tako zdi, kot če bi se vozil z vlakom: svet hiti z neznansko hitrostjo mimo tebe, skoraj z vrtoglavostjo, ali tam dalje ta hitrost ponehava, tista polja so počasnejša, dokler ne pride nekje kraj, kjer preide vse v stalnost. In v tej stalnosti smo mi. Od tod gledamo svet; redko je kdo, ki bi pohitel kam, in če že pohiti, se vrne v to nespremenljivost.

Okoli ognja že polega nekaj ljudi: tu je Žerdinov Marko, sedi na svojem prtu, išče glavno v ognju in z njo prižiga pipo. To je majhen mož, za ljudi nekoliko zmešan človek. Ali jaz vedno občudujem njegovo domišljijo: ta mu uhaja tako kot voda prek jeza in ga zanese

včasih docela v nedostopne sfere. Redki brki so mu raztreseni pod nosom kot cmudje ob jarku, vse v neredu. Vodeno modre oči vedno sanjajo. Šest otrok ima, skromno živi s svojo družino, toda vse to ga prav nič ne ovira, da ne bi mislil na to, kako bi mogel vstopiti v kakšen samostan, če bi mu tudi otroke sprejeli. Ne, tu ni vredno živeti, mi je enkrat razlagal. Tu toneš čimdalje bolj v greh, in to je za človeka slabo. Toda tak je bil samo on. In nekaj brezumnega je bila ta misel: ubežati grehu, kot je on trdil. To njegovo veliko hrepenenje po rešitvi pred grehom pa je bilo ljudem v zasmeh. In nič se nisem čudil, ko mi je eden kmetov dejal o njem: »Vidiš ga, kako je zmešan! Rad bi sveto živel! Lepa je ta! Kmet naj bo svetnik, prav kmet, ko je vsak dan do grla v grehu. Mi moramo pač taki biti, kot smo. Sveto življenje ni za nas namenjeno.«

Poleg njega je sedel še Režnja, mož kakih petdesetih let, ali še močan in svež človek, z dolgimi brki in hudo košatimi. Takih brkov pri nas ne nosijo, naši ljudje so zmerni, toda njegov pogled je nekam močno srep, vsa njegova nprav je silovita. Pred dvema letoma je prišel iz zaporov v Mariboru, kjer je presedel pet let zaradi svoje žene, ki so jo nekega dne našli mrtvo v sobi. Živela sta že dolgo časa ločeno, ona je bila sama, hodila je k drugim in drugi k njej, on pa je živel v divjem zakonu z neko res lepo žensko, a tudi dovolj strastno, kakor je k njegovemu značaju spadala. No, potlej so njega osumili umora svoje zakonske žene. Ni mogel dokazati, da ni bil tega kriv, a tudi sodnija mu ni mogla dokazati, da bi jo bil prav on zadavil. In tako je sedel samo pet let. Zdaj je bil spet zunaj, toda ni mnogo kazalo, da se je kako spreobrnil, najbrže je slej ko prej hotel ljudi prepričati, da ni bil on krivec.

Poleg tega je ležal slok fant, Dedekov, miren človek, ki ves čas ni spregovoril več kot dve tri besede, tudi odgovarjal je kratko, prav temu Režnji, ki ga je o nečem spraševal. O tem fantu so tedaj pri nas mnogo govorili. Imel je svojo hišo in sestro, ki je bila šepava. On pa ni bil za gospodarstvo. Nikoli ga nisi videl, da bi hitel z delom. Zadnje čase je celo pohajkoval s cigani, in dejali so, da si je izbral lepo ciganko in da je prav zaradi te ciganke zanemarjal svoje gospodarstvo. To je pri nas redek primer, namreč taka velika zaljubljenost v kako žensko. Pretepaš se že še zaradi te ali one, ali naposled se kaj takega lahko pozabi in če pride kaj vmes in uniči to ljubezen, ima redko kakšne večje posledice. Poznal sem nekega poročenega starejšega možkega, o katerem so trdili, da ni bil toliko časa dober, dokler naposled ni njegova prisiljena žena umrla, in se je poročil s to, ki sta se ljubila že zmlada. Ali glejte usodo: z ono, ki se nista ljubila, ki sta tako živela, kakor se to često zgodi, se nista nikoli prepirala, s to pa, ki sta se tudi prepovedano ljubila, sta zdaj v zakonu imela takega hudiča, da so se ljudje vedno smejali. Skoraj vsak dan sta se sprla in stepla.

Ta čas pa je obrnilo našo pozornost prepiranje pri jarku. Slišati je bilo nekega starejšega moškega, ki je hitro govoril, in fanta, ki se je lagodno smejal, povedal včasih kakšno besedo, bolj zaradi tega, da bi izzival svojega nasprotnika.

»Sraka je«, mi je povedal Režnja, »vaš sosed. Oni je pa mladi sraka, njegov stričnik. Fakin je to.« No, jaz sem ga poznal dovolj dobro.

Stari Sraka je tedaj kričal in klel:

»Tebe je vrag posodil na svet! in tvoj košar! — To ti rečem: vzemi svoj košar in ga nesi kamorkoli, samo tu pred mojega mi ga ne vtikaj. Glej ga, ti si mi pameten, ti! Toliko da vršič njegovega ne gleda v mojega. Rep mu odrežem, razumeš, potlej ga pa tu pustim.«

»Stric«, je dejal fant glasno, a veselo, najbrže radi tega, ker lahko draži svojega sorodnika: »Slišal sem, da vi sol natresete v rep. Bog ve, ali to kaj koristi!«

»Če vtikam ali ne, to naj te ne skrbi, temveč primi svoj košar in rajžaj, kamor ti je drago. Ne boš ti mene preslepil s takimi stvarmi.«

»Oj stric«, je začel spet fant in menda ni hotel vzeti svojega košarja. »Če pride v mojega preveč, tedaj jih nekaj dam vam.«

»Ne boš ti mene s tem, le spravi se, kakor sem ti rekel.« Potlej je prerekanje prenehalo. In spet je prihajalo kričanje z druge strani.

»Bogu bogme, komaj sem ga vtaknil v vodo in že je prišlo pet piškurjev, in kakšnih!«

»Žabe so, žabe, ne piškurji,« mu ugovarja drugi.

Tako je tu, vse glasno in veselo, dasi je ta lov običajno tak, da ga vršiš tiho, zlasti, če se bojiš, da bi drugi vedeli, kje imaš svoj košar in če takoj odideš domov, ko ga vtakneš v vodo. Nam pa se ni treba bati, ker bomo tu počakali prek polnoči.

Zdaj prihajajo še drugi kmetje. Tu moram predvsem omeniti starega Magdiča, ki je znano o njem, da rad ribe lovi. In kadar se tako zbere družba, tedaj vedno pripoveduje svoje dogodke s teh pohodov. Veliko stvari on ni doživel v svojem življenju. »Delal sem,« mi je dejal nekoč, »vse življenje sem garal drugim, toliko, da sem si postavil majhno kočjo.« In otrok je imel cel kup, ki so vsako leto odhajali v svet, nekateri tudi za dalj časa. On pa ni nikoli tarnal. Bog ga je blagoslovil z naraščanjem, toda nobeden mu ni visel doma na vratu. In srečo so imeli, dva sta se že oženila v dobri mesti.

Tudi Sraka, naš sosed, je prišel, mož petinšestdesetih let, vdovec, veseli vdovec, ki se še zdaj ni nehal ženiti. Kadar je prišel nanj tisti čas, tedaj se je v nedeljo dvignil in šel v Medžimurje, kjer je poznal mnogo ljudi, posebno bab, in dobro se mu je godilo. Ali oženiti se ni hotel. Vsake se je naveličal, kakor mlad fantin, ki ne ljubi nobene toliko, da bi ga pridobila. »Ne bodo one mene,« je dejal. »Dovolj sem pameten. Dobro, malo se rad imaš z njo, potlej pa zbogom. Naj joče, taka lahko joče, saj ni več dekle. Tak jok je kar tako. Videl sem jih v življenju mnogo, ki so jokale.« Vse to mu je menda delalo

veliko zabavo. Naposled pa, kako je z njim, kako je s temi ljudmi, težko jih je razumeti.

Zdaj nas je bila že velika družba, nekateri so ležali na travi, drugi so sede kadili, se pogovarjali posamič. Na vzhodu nebo blede, mesec vstaja; travnik leži pred nami v vsej prostranosti, posejan s trnjevim grmičjem. Tam na onem koncu je drug ogenj, mladi Sraka je dejal, ko je prišel:

»Cigani so pri Liboviji, kateri pojde k njim!«

»Dedekov bo menda šel kasneje,« je rekel Režnja.

»Kaj ste vi tudi tu, Ivan?« je vprašal fant Režnjo. »Jaz sem pa mislil, da ste šli k Anči. Nekoga takega sem videl, da je šel v tisti smeri. No, potlej je bil že kdo drugi.«

»Pravi si mi ti, in lahko govoriš o tem. Kako zelo to tebe zanima.«

Zdaj je prihajal še Ftičar, kmet srednjih let, ki je bil nekaj časa župan, pa so ga odstavili. Razgovarjal se je z nekim mladim človekom, ki so mu pravili ‚politikant‘ zaradi njegovega prevelikega zanimanja za politiko. »Kaj sem, to bi rad vedel,« je govoril Ftičar. »Vse sem, eno kot drugo, sem Rus, sem Romun, meni so vsi narodi enaki. A po materi govorim slovenski jezik, zato sem najbolj Slovenec. Vidiš, to je. A kaj ste vi? Fige! To pa sem trdil vedno: gospoda naj pustijo nas kmete pri miru. Gospoda nam noče nič dobrega. Dobro je to, če se ti poznaš z gospodo v Lendavi, nimam nič proti temu. Ali gospoda že ve, zakaj te pustijo v svoje hiše: ne misli, da zato, ker jim pri- našaš na svojih škornjih smrad po hlevu, ali črne nohte, temveč zaradi nečesa drugega. Ti bi rajši skrbel za svoje gospodarstvo, ne pa da hodiš okoli gospode. Kmet naj dela na svoji zemlji. Če si mora poiskati kakšnih pravic, naj si jih poišče sam, z drugimi kmeti. Tiste, ki mu jih da gospoda, niso mnogo prida.«

Zdaj se je razgovor nekoliko ustavil, nekdo je povprašal ona dva, o čem se menita. Stari Sraka je na mladega človeka napravil dober dovtip, dasi nekoliko preslan, vendar so se vsi smejali. Naši ljudje dopustijo take besede, seveda samo med seboj. Če bi pa prišel kakšen gospod, tedaj bi kasneje rekli: ‚Dober gospod je, ali preveč prosto govori. To se spodobi samo za nas.‘

Zdaj je povzel besedo stari Sraka. Bil je poln humorja, a še najbolj se je sam sebi smejal. »Mi smo tak rod,« mi je dejal nekoč. »Moj oče so umrli z dovtipom na ustih. Ko so ležali na smrtni postelji, so odganjali babe, ki so jokale ob njih. Rekli so: ‚Pokličite mi Mankinega Vanča, rad bi še slišal eno veselo.‘ Bil je Mankin velik šaljivec, kosala sta se z mojim očetom v življenju, pri delu in povsod, kateri bo znal lepše in veselejše praviti. Zdaj so rekli nam, ki smo bili okoli: ‚Ne jočite, neumni ljudje. Ali ni prišel moj čas? Vse na svetu dozori in želi po smrti. Vi živite in uživajte svet, zmerno ga uživajte, dalje ga boste uživali, jaz pa grem dajat račun Gospodu Bogu za svoje življenje in nehanje. Radujte se v življenju, kajti vaše je, moja pa je smrt, in tudi smrti se mora človek veseliti. Moja duša čaka vsta-

jenja, telo bodo pa črvi spremenili v črno prst in iz te prsti bo pognalo drugo življenje: rože bodo na njem zrastle, tako nič ne umre.«

A tudi sin je bil tak, to se je videlo. Ker pa so tedaj govorili o politiki, je tudi on začel o tem, zlasti, ker je mnogo potoval in je vedel mnogo stvari. Zadnje čase je bilo to sploh v navadi. Prejšnja leta so navadno govorili o agrarni zemlji, ta stvar pa se je zdaj v toliko rešila, da ni bilo več pričakovati kaj novega, ali zdaj jih je spet drugo zanimalo: davki. A davki so kmeta zanimali vsa stoletja. »Davki so potrebni,« je dejal eden, »to razumemo tudi mi kmetje, ali to, kar včasih z nami delajo gospoda, to je pa odveč. Povem vam jaz primer: ko so zadnjikrat rubili, v Gorah se je to zgodilo, bil sem poleg, pridejo oni, pravijo: toliko in toliko ste dolžni. Vemo, pravi kmet, dolžni smo, radi bi plačali, ali težko je nam; pogledjte, enega pujska imamo. Pride trgovec mimo: Kupite pujska, mu pravimo. Ne, pujska ne kupim, nimamo pravic pujskov izvažati. Tele kupim. — A teleta nimamo, ker nimamo krave. — Dobro, pa vzamemo pujska, pravijo financarji, ocenimo ga in ga prodamo. A pujska nihče noče kupiti; kmetje gledajo, mislijo si takole: danes prodajajo njemu, jaz ga kupim, jutri pridejo in prodajo meni. Rajši ne kupim. Poceni je bil pujsek. In kaj so vam napravili? Tisti, ki so rubili, tisti vam pripeljejo svoje žene, in hajdi: one spokupijo pujske po polovični ceni. Imenitno je to.«

»Jaz bi lahko povedal še kaj hujšega o gospodi,« je rekel zdaj Magdič. »Bilo je včasih tako, da smo spoštovali gospoda, ali danes sem tudi jaz zdvomil, ali je vse prav tako kot je.«

»Naj bo,« je pritrdil Režnja. »Mi živimo po svoje in gospoda po svoje. Tudi jaz bi vam lahko povedal to in ono. Toda vsakdo naj odgovarja za svoje in po svoji vesti.«

»Antikrist je začel vladati svet,« je zdaj povzel besedo Žerdinov Marko. »Antikrist je začel vlado mesa in krvi.«

»Pojdi pojdi s svojim Antikristom,« se je smejal Režnja. »Poznamo mi tebe dobro. Nismo mi svetniki, to je res, tudi gospoda ni sveta in ne pobožna, to veste, vendar za vsakega so neke meje. Ali pri gospodi je to še nekaj drugega. Mi smo v delu, in človek o vsem ni natančno poučen, in še bolj: spozabiš se ti in grešiš. Ali gospoda greši iz dolgočasja.«

»Ti lahko tako trdiš,« je ugovarjal Marko. »A kaj si ti kdaj kaj čital, da bi vedel o tem, kako je? Zakaj pisano je: kadar bo stiska svetá na višku, tedaj prijaše on na sedmeroglavem zmaju, tedaj nastopi njegovo kraljestvo. Njegovo kraljestvo je kraljestvo mesa. A mi smo iz duha in mesa, kadar pa bo duh toliko oslabel, da se ne bo več mogel upirati mesu, tedaj pride on, in to je zdaj tako na svetu.«

»Meso pa je prvo od vekomaj,« ga je zavrnil eden mlajših, ki je tudi kaj čital in vedel, pa je hotel Marka malo potegniti. »Zakaj,

pisano je: In napravil je Bog Adama iz prsti in mu vdahnil dušo, Torej, duša je kasnejša.«

»Tako misliš ti. Ali duh je, ki vse oživlja.«

»Bog si ga vedi, kako je to,« je menil Magdič, ki je bil zmeren človek in je vselej vpadel v besedo, kadar je videl, da bi prerekanje predaleč zaneslo ljudi. »Mi smo tak neuk narod. Čitam tu in tam kakšno stvar, vidim: daleč so po svetu pred nami. Mnogo je narejenega, tudi se mi zdi, da se kmetom ponekod bolje godi.«

Zdaj pa se je oglasil eden mlajših. In mlajši rod pri nas se je že začel gibati. Proti meni je dejal, a tako, da so vsi slišali:

»Pravijo: nismo mi krivi, da je tako. — Jaz bi pa rad vprašal, kdo je torej kriv! Drugod, bi dejal, še vse huje ravnajo s kmetom. Toda, zopet vas vprašam, kdo je kriv, da se nam tako godi! Povejte, kaj ste napravili, da bi se nam bolje godilo! Šli ste na vojsko, ali niste se vprašali, kaj je vojska. Rekli pa ste: naš prevzvišeni kralj Ferenc Joška je v nevarnosti. Srbi so se dvignili proti njemu. A koga ste streljali na fronti, kdo je vas streljal? Kmetje! No, vidite! Potlej pa rečete: ne bomo mi odgovarjali za ta dejanja. Dobra je ta! Jaz pa pravim: vi boste tako odgovarjali za vse to, kakor kdo drugi. Kaj bi pa rekli, da pridem jaz k vam in vam dem: slišite vi, Magdič, ali Marko, ali kdor že bodi, vi morate tegale soseda enostavno ubiti, če tega ne storite, ubijem jaz vas in njega. No, kaj bi napravili?«

»Kajpak, da ga ne bi ubil.«

»Bi ga, bi,« je dejal Režnja. »Videl sem v vojski, kako so nekateri streljali druge, ko ni bilo treba.«

»Vidite in ga vendar ne bi smeli. Lahko bi samo mene ubili, če bi vam tako rekel,« je pripovedoval mladi fant živahno.

Temu ni imel nihče oporekati; bilo je toli jasno, da so vsi prikimavali. Samo Magdič je dejal:

»Lahko je tebi tako reči, ali radoveden sem, če ti ne boš prav tako delal kot smo delali mi. Bili so tudi taki, pa ni nič pomagalo, postreljati smo jih morali. Nisi ti, ki bi o tem odločal, in nismo mi, ki vladamo svet, a čez vse pa je zopet Gospod Bog, ki bo sodil o tem.«

Izkazalo se je, da naši kmetje o tem mnogo govorijo, di jim je v zavesti, da je vse to napak, ali ne čutijo še tiste velike odgovornosti, ki bi jim rekla: tega in tega ne smeš. Opravičijo se naposled: Bog bo sodil o tem.

Razgovor o tem je ponehaval. Fantje so se zdaj oglašali, in nekdo je dejal:

»Kje je mladi Sraka?«

»Kaj ga ni tu?« se je zganil Režnja. »No, potlej že pregleduje naše košarje. Poznam ga dobro. On bo največ piškurjev nesel domov.« Taisti Režnja se je zdaj dvignil.

»Stric,« je rekel fant in se dvignil izza grma in si zavezoval hlače. »Ni vam treba hoditi. Hotel sem ga stresti v vaš košar.«

Smejali so se vsi vprek, posebno stari Sraka: ugajala mu je taka stričnikova beseda.

Blažič, ki je do tedaj mirno ležal, ne da bi rekel kakšno besedo, se je zdaj dvignil in dejal:

»Sraka, pojdi, gremo na Hotizo.«

Bil je nizek, natrpan človek, že kakih osemindvajsetih let, pa on se doslej ni hotel poročiti. Rad pa je lazil za dekleti. In dasi ne tako lep kot Dedekov, in ga dekleta na splošno niso marala, je naposled vsako premotil, kamor se je zagnal; imel je srečo celo pri takih, ki so bile veliko bogatejše od njega, in torej ni bilo računati na poroko. Zadnje čase se je vrgel na Hotizo, kjer je napravil že nekaj zmed; tako je zmešal dvoje deklet v kratkem času, da sta razmetali zaroko, ko je že bilo pred zadnjim oklicem.

»Le pojdi,« je menil mladi Sraka. »Jaz ne grem. Vem, kaj me tam čaka. A zate se spodobi, da jih tu in tam kaj dobiš.«

»Pojdi pa ti, Dedekov,« je povabil slokega fanta. »Pokažem ti jaz lepo babo, bogme, kot je še nisi videl. Tista tvoja ciganka se lahko skrrije. Taka je, da bi lahko o njej rekel: kakor roža jerihonska.«

»Poznam jaz njo,« je odvrnil fant mirno. »Markova je. Pa ni taka lepota, in otrok je še.«

»Otrok!« je vzkliknil Blažič. »Za starimi babami ne boš lazil. Tiste so za Režnjo in Srako, naj oni hodijo za vdovami. Mimogrede pa lahko pogledava k ciganom, če je tvoja s črnimi očmi tukaj. Rdeča lica in črne oči, kakor pravi pesem. Škoda, da še ne znaš na gosli igrati, lahko bi bil ti dober cigan.«

Dedekov se je naposled dvignil, se stegnil, eden starejših se je smejal in govoril, a ona sta se kmalu zgubila med grmovjem. Mesec je bil že dovolj visoko, da je bila pot jasna. Sredi pašnika je Blažič še zavriskal, potlej pa je bilo vse tiho.

»Vražji fant je ta Blažič,« je dejal Režnja.

»Čas bi bil zanj, da bi se poročil in živel resno,« je dejal Marko.

»Pamet ima v glavi,« je dejal stari Sraka. »Več pameti ima kot smo je imeli mi. Vse to mu še ne uide, mislim, težko zakonsko življenje. A zdaj so najlepša leta, neumen bi bil, da jih ne bi užival.«

»Vi to po sebi sodite, kuma,« mu je odvrnil Marko. »Toda, kaj je človekov namen na zemlji? Kaj pravi sveto pismo!«

»Dobro je to, kar pravi sveto pismo, in kar nam ob nedeljah povedo župnik. Ali potlej bi morala biti vsak dan nedelja, da bi človek slišal sveto besedo, in še tedaj bi grešil. Zdaj pa je šest dni delavnika, in v delu si človek drugačen. — Lepo je sveto življenje, ne bom oporekal, ali nas je rodila zemlja. Iz krvi smo in mesa.«

»To je res,« je pritegnil Magdič. »Težko je nam. A kaj veš, kaj je naposled boljše. Lepo je sveto življenje, ali nas bo Bog po svoje sodil. Ni lahko nam. Povem vam tole: hodila sva midva z njegovim očetom,« je pomignil name, »hodila sva po svetu dobrih trideset let. Pravijo nekateri: dobro je bilo včasih in boljše kot danes. Jaz tega ne bom

dejal. Mnogo sva si midva užila neprijetnih stvari. Vidite, on je že umrl, in ni mu še bilo petdeset let. Vprašali so: kaj mu je bilo. Zdelal se je. Poglejte mene, ni mi veliko prek petdeset, ali pogledajte še Srako: deset let je starejši od mene, a bolj svež in čil.«

»Da, kakor je življenje,« je menil Režnja. »Jaz se ne morem pritoževati. Dobro se mi je vedno godilo. — Ali naposled je življenje tako posebno: nikoli ne veš, kaj je prav, kaj ni. Krivice ne smeš delati drugemu, ali zopet brez krivice ne gre. Premišljal sem o tem in tudi vi ste premišljali: kako je vse zastran tega. Pravijo: prideš v pekel. Mi preprosti ljudje to verujemo, in prav je to, ali drugi zopet ne verujejo v to. A je dovolj zamotano vse to za preprostega človeka. Vemo, da nas je zemlja rodila, in da se potlej vrneš spet v njo, ali težko, da bi to bilo vse.«

»Jaz pravim,« je menil Magdič, »treba je človeku živeti, kakor bi bilo vse to res. Tu živiš na tej zemlji, tu boš umrl, tu ti postavijo majhen lesen križ, in za petdeset let se te ne bo nihče spominjal. Prekopljejo ti znova grob, in drugi bo legel nate. A to je samo dobro. Včasih si zaželiš, in to si vsak, da bi živel, vsaj še enkrat toliko kot je človeku namenjeno. Vprašal sem jaz svojega očeta, ko sem bil še majhen, in nekateri ste poznali našega očeta, bili so pameten mož, čeprav reven, rekli so mi oni: Bedak si ti. Ali si videl rožo, ki bi dalje živela kot eno pomlad, ali si videl drevo, ki bi vekomaj rastle, ali si videl ptico, ki bi vekomaj pela? To je tako od vekomaj, kar je iz zemlje, se v zemljo povrne, tam najde svoj pokoj. Vprašal pa sem zopet: Zakaj pa potlej človek sploh živi? In zopet so mi odgovorili z isto primero: Zakaj pa je tu roža, ko se komaj razcvete, že jo utrga mlada roka in si jo zatakne za klobuk, zakaj ptica poje? Človekova dolžnost pa je, da preobraža zemljo, kakor je naloga rože in ptice, da nam lepšata življenje. No, to sem že razumel, ali nič jasneje mi ni bilo kot prej. A to zato, ker sem bil mlad. Vidite, zdaj pa drugače gledam: zdaj si poželiš še samo na priliko tega in onega, potlej pa rečeš: zdaj pa le pridi smrt; moj čas je prišel. Da, zaželiš si večni spokoj; kratko je naše življenje, ali kdor ga je živel, kot sem ga živel jaz, mu je dovolj dolgo, da si ne želi ničesar več. A tvoj duh ne umre; kakor se je zvezal s prstjo, tvojim telesom, tako se zdaj odtrga od njega in popolnejši živi med zvezdami.« Na to zopet ni nihče odgovoril, bilo je predaleč. In morda le prerեսnično.

Stari Sraka se je vrnil od strani in dejal:

»Pozno je, zvezde kažejo na polnoč.« Nekdo je začel rahlo žvižgati. Ni bilo nič takega, da bi človek o tem govoril. Ftičar je že smrčal. Mladi Sraka je ujel nekje žabo in mu jo vtaknil pod suknjič. Tega nismo vedeli, dokler se Ftičar ni okrenil in začel kričati, da mu je kača zlezla pod srajco. Fant pa se je smejal na vso moč, in potlej, ko je oni res žabo privlekel izpod suknjiča, potlej smo se tudi mi smejali. Ftičar pa je vstal, tekkel za fantom in če bi ga bil ujel, bi ga menda zares pretepel, tako ga je to razsrdilo. A njega ni bilo

takoj k ognju. Pač pa smo slišali, da je nekdo vriskal prek pašnika. Reznja je menil, da se kakšen hotiški vrača od nas. In kmalu nato nas je premotilo močno prerekanje, vstali smo in prisluškali: bil je mladi Sraka, ki se je z nekom prepiral, padale so menda zausnice. Plot, ki meji na oni strani pašnik od njiv, je pokal. Nekateri so mislili, da bo kaj resnega in že hoteli iti na pomoč.

Kmalu pa se je fant prizibal k ognju.

»Kaj pa je bilo?« je vprašal Reznja. »Menda si jih dobil!«

»Lepa bi bila ta!« je vzkliknil. »Slišal sem, da Hotizanec vriska od nas. Revež je mislil, da je varen. Pa sem se nenadoma postavil predenj. Takoj je imel nož v roki. — Čakaj, jaz ti pokažem nož. A kaj si delal pri nas, ga vprašam. — Bil sem pri Dunkovih, oni so si v rodu. — A zakaj potlej imaš nož pri sebi? — Mislil sem, da je kdo drugi. Tako in z nožem bi ga rad! Prijel sem ga in že je nož odletel v travo. Zdaj se brani, tako z rokami se brani. On pa v beg, toliko da ni ves plot raztrgal.«

»Nisem mislil,« je dejal Marko Žerdinov, »da se tudi ti tako rad pretepaš. In če ti še ni nič naredil.«

»To je res, da mi ni ničesar napravil. A on bi se bahal: bil sem v Poljani, vriskal sem, pa se ni nihče oglasil. — No, če nepošteno misli, tedaj je itak prav, da jih nekoliko dobi. Če pa se znabiti res poroči k nam, tedaj bo vsaj imel kaj ženi pripovedovati: cela četa jih je bila, pa sem jih vse pregnal. Bežali so, da niso vedeli kam.«

»To prav za prav nikoli ne zamre, fantovstvo,« je rekel Reznja. »Ko sem bil jaz tak, smo tudi tako delali. No, včasih ti drugim, a zdaj jih znabiti že dobiva Blažič za to od drugih.«

Možje so prižigali tobak v pipah, pogovarjali so se posamič, po dva in dva, nikake osredotočenosti ni bilo. Nekdo je menil, da bo treba iti domov, a splošno so to preslišali, zakaj tisti trenotek je Reznja na glas oporekal Žerdinovemu Marku:

»Poznam te. Svet mož hočeš biti. Vidiš in to ni lepo, ko si prav tako velik grešnik kot mi drugi. Dobro, mi grešimo, priznamo in se tudi pokesamo, kolikor se preprost človek lahko kesa. Ti si pa zmešan. Kdo pa si je še izmislil tako neumnost kot ti: v samostan bi šel: kaj bi tam krave česal? To lahko doma. Šest otrok imaš, za te bi rajši dobro skrbel. Lep svetnik si mi ti: ženo bi rad imel, a otrok ne. Tako pa je greh z ženo živeti. — No, ti praviš: vi, Reznjev ste ubili svojo ženo, ker ste se je naveličali. Ti to lahko praviš, a zakaj nisi prišel tedaj na razpravo in bi tam pričal proti meni? Vidiš, če tedaj nisi rekel ničesar, zdaj tudi ne smeš. Priznam: nisem živel v zakonu z ženo kakor je predpisano po krščanskih zapovedih. Odtiral sem jo od doma, vzel sem si drugo, bilo je proti zapovedim, imel sem z njo otroke, a vi rečete: velik grešnik je on. Nič ne rečem: prelomil sem zapovedi. A kako vi morete meni reči: ubil je svojo prvo in pravo ženo?! Zakaj bi jaz njo ubil? Ni mi storila nič žalega. Ni prihajala ona k meni in jaz ne k njej. To je za vas. Kako pa

je v resnici? Znabiti sem jo jaz ubil, ali pa kdo drug. Toda, zopet, kdo je meni sodnik? Bog je, ki bi sodil nad nami.«

»Da, Bog je nad tem,« je rekel Magdič.

»A da si ti bil kriv njene smrti,« je menil stari Sraka, »temu ne bi oporekal. Saj pravijo: človeka ne ubiješ samo, če mu presekaš lobanjo s sekiro, ali ga zadaviš, temveč tako, v tem primeru, ker si jo odgnal od sebe, ker niso živel z njo po zakonih.«

»Da,« je pritrdil čez čas Reznja, nekoliko s spremenjenim glasom. »To je resnica, in to sem jaz povedal pred sodniki. Dejal sem jim: tak človek sem, da mi kri hitro zavre, znal bi kaj takega storiti. Toda, nje vendar nisem ubil z rokami. A njene smrti sem kriv jaz, to priznam. Nisem bil tak mož kot to zapoved zahteva. Odgnal sem jo, živela je v revščini, hodili so k njej cigani, berači in vsake vrste ljudje. In znašel se je kdo, ki se je polakomnil njenih denarjev — kaj malega je vedno imela, ker je bila jajčarica in je tržila s prepovedanim blagom. Odsedel sem jaz pet let ječe zaradi tega, zaslužil sem jih.«

»A kako je bilo prav za prav z vašim zakonom?« je zdaj vprašal mladi Sraka.

»Kako je bilo? Dolga štorija je to, če bi ti jo vso pravil. — Bil sem fant, kot je zdaj tale Blažič, tako nizek in nasilen. Dekleta me niso marala, kakor ne njega, a jaz sem blaznel za lepimi ženskami. Če sem kje videl kakšno, sem dejal: ta mora biti moja. In toliko časa sem hodil za njo, da je bila moja. A to je bilo tudi pri meni: naveličal sem se vsake. Ženska potlej ni nič več zanimiva. Najesh se je. Spovedoval sem se jaz o tem. Dejali so: greh je to. A jaz: to je taka kri v meni. Dober si mi ti, so vzkliknili gospod plebanuš, dvajset pet jih zaslužiš na zadnjo, pa se ti kri umiri. Ne bom rekel, da ni res. A že zdaj se je kazalo, kakšen bom kasneje. In zdaj vam pridem k dekletu, ki ni bilo kakor druga. To je bila baš tista, ki so jo zadavili. Bila je bolj moškega značaja, rekla je: Poznam jaz tebe. Ampak motiš se, moj dragi, nič ne bo kot pri drugih. Da, jaz pa še bolj norim za njo kot prej, ali kot za katerokoli drugo. Tudi ti prideš v moje roke. Še rada se nisva imela, že sva se pretepala. In kakor nalašč, še poročila sva se. Da, če se ne bi poročila, ne vem, kaj bi bilo, znabiti bi jo res ubil. A zdaj je bilo vsega konec: zdaj je bila moja. Zdelo pa se je, da bo vse dobro. Ne, več ni bila, nič moškega značaja, bila je ženska, kakor vse druge. In naveličal sem se je. Vidite, tu je moja krivda: naveličal sem se je in hodil sem za drugimi. Nič ni rekla sprva; leto dni je to šlo tako naprej. Tedaj sem jo pa našel nekoč v goricah — imeli smo lepe gorice — tam je bila z nekimi fanti, zaprli so se notri. Vdril sem v hišo, ne da bi me kdo opazil; tam je ležala na postelji, razmršena, in trije fantje ob njej. Morda vse to me je tako podžgalo, da sem jo prijel — dva fanta sem z nožem opraskal — eden ni več nikoli bil docela zdrav, njo pa sem zaprl v sobo. Dva dni sem jo pretepal, toliko, da je še

živela. Zdrava pa ni bila tudi ona od tistih dob. K nam pa več ni hotela stopiti. — Meni ni bilo sprva mnogo na tem, če noče priti nazaj, imel sem že drugo izbrano. Bila je to ženska velikih strasti, tako me je dobila v roke, da bi ji bil vse storil. Tudi ta je zdaj že mrtva. Ali prav ta je bila tista, ki me je ves čas držala v stran. Niti se ni sramovala priti k meni. Jaz pa več nisem bil tak kot prej, lahko je ravnala z mano. Vidite in s to sem živel srečno. Tri otroke sva imela. Ali mislite, da sem bil zdaj zadovoljen? Kaj še, v meni le ni bilo tistega, kar me je prej tako gnalo: nisem več upal tako delati kot prej. Mogoče bi se bil vrnil k oni svoji, k pravi ženi, da nisem imel troje otrok. Pa saj to sami veste, kako je bilo. No, njo so nekega dne našli mrtvo. Rekli so: Ivan jo je zadavil. Prišli so žandarji, pretepali so me: Priznaj, ti si jo zadavil. Dva dni so me topli, a jaz nisem hotel priznati. Odvedli so me. Pet let so mi dali. Odsedel sem jih. Nisem se upiral. Bil sem kriv, čeprav nisem položil na njo svojih rok. In še več bi bil odsedel, da so mi določili. — No, za ostalo bom odgovarjal pred Gospodom Bogom. Niso ljudje zadnji, ki delijo pravico in kazen. Za kazen mi je med tem umrla še nezakonska žena, dva otroka sta bila: eden šepav, eden je duševno slab. Ne bo nikoli za delo. Vse to se je pač moralo zgoditi. Tako je v naravi: so stvari, ki jih ne smeš prestopiti. To jaz dobro vem, ali zgodi se, da vendar le prestopiš.»

»A zakaj,« je dejal Marko, »zakaj vi ne živite drugače, ko pravite, da je vse tako in tako, ko sami veste, da napak delate.«

»Tebi ne bom dajal računov, povem pa ti samo to, da tudi ti ne živiš tako, kot misliš, da je najbolje.«

»Tako je to vedno bilo,« je prikimal Magdič. »Ni vse najbolje, kar napravi človek, a vse to je potrebno. V nebesih ne bomo grešili, duh sam ne greši, ali na zemlji je telo močnejše in to prečesto greši.«

Zdaj je razgovor spet zamiral, zdelo se je, da se več ne bo razplel. Zopet je nekdo menil, da bi bilo dobro iti domov. A drugi mu je ugovarjal, da prej ne pojdemo, dokler se ne vrne Blažič. Videlo se je, da je Reznja njegov velik zagovornik, da ga opravičuje. In ko mu je nekdo to omenil, se je opravičil:

»Kaj veste! On je tak človek, kot sem bil jaz; vem, nič dobrega ga ne čaka v življenju. Bog ve, kako bo on končal.«

Zdaj se je spet vse razgibalo, nekateri so vstajali in odhajali k svojim košarjem. Mladi Sraka je bil glasen in je kričal na svojega strica, starega Srako:

»Stric, vaš košar je pa priromal na breg. Poglejte ga fakina, preveč poln je bil, pa si je izmislil, da lahko sedi na bregu.«

Stric se je smejal na ves glas. Nekdo je klel, ker je menda segel v vodo s hlačnico, pripovedoval, da je danes že drugič na istem

mestu segel notri. Eden fantov, ki je bil bos, je poskakoval, in prosil prijatelja, naj mu izdere trn iz noge, in klel zopet ta vražji pašnik.

Vsakdo je privlekel svoj košar in iztresal piškurje in jih štel. Nekateri so jih dokaj dobili, tako jih je nekdo štel četrto ure. Kajpak, piškurji so spolzka stvar, in preden enega ujameš, je dolgo. Drugi pa se je rotil, da je prej že nekaj bilo, ko je hodil gledat, zdaj pa je košar prazen, in govoril: Jaz že vem, kdo je imel prste vmes. Mladi Sraka pa, na katerega je to letelo, se je opravičil:

»Soli, soli nisi potresel v rep. Poglej ti zopet našega strica: oni ti natresejo skoraj za pol kilograma soli, zato pa so dobili tudi same izbrane piškurje. Trije so bili taki, da so imeli repe in noge, štirje pa menda taki, ki so imeli samo noge, pa nič repov.«

Režnja se je smejal skoraj krohotaje:

»Dobri piškurji so to. Tudi v mojem jih je nekaj bilo, pa sem jih vrgel nazaj: taki naj le še živijo.«

Od nekod je prihajalo mogočno vriskanje.

Blažič se je vračal.

»No, koliko si jih dobil!« mu je kričal mladi Sraka.

»Dobil?« se je smejal. »Dobil pač nič, pa tudi dal nič, a stepli so se sami.« Spotoma je pripovedoval: prišel je na vrt, da bi se priplazil k oknu. Tam pa je videl, da že stojijo povsod fantje in čakajo. Ali zdaj se je zgodilo nekaj posebnega: Pst, je nekdo dejal, in ga potisnil k sebi: Poljanski je notri. »Toliko, da nisem zavriskal. Dobil bi jih, bratec, sem si dejal. Zdaj pa naj le njega pretepajo, kdor me je okanil. Jaz mu ne želim hudega. A kdo je naposled ven prišel? Eden hotiških, in še preden se je zavedel, so že padali po njem udarci. Imenitno, sem si mislil. Ko so spoznali, da nisem jaz oni, ki je tepen, in da sem jaz bil tako rekoč med njimi, je bila velika nejevolja. Vedeli so, da sem blizu in hajdi za mano. Prav do pašnika so bežali. No, tu je težko dobiti človeka, ko je polno grmovja.«

To je bilo res, da so šli za njim, zakaj ne dolgo potem nas je že dosezalo kamenje. Zdaj so pa starejši vzeli stvar v roke. Stari Sraka se je nekaj časa od daleč na glas prepiral z njimi, ker mu pa ni nihče odgovarjal, temveč je kamenje še letelo, je hitel za njimi. Toda, po kratkem preganjanju, po velikem kričanju, se je vse dobro končalo. In to so bili ljudje, ki so bili že v letih, in nisi od njih pričakoval kaj takega. Zdaj sem verjel svojim mislim, da je v vseh teh ljudeh še mnogo fantovstva, ali bolje pustolovstva, zakaj, sicer ne bi bilo mogoče od njih pričakovati, da pojdejo ribarit, kaj šele, da bi tekali tu po travniku. Govor se je pletel samo okoli Blažičevega pripovedovanja, in Režnja je zadovoljno pritrjeval: to je bil pravi fant. Ne, ta se ne pomišlja storiti vsega, kar se mu zahoče, to je eden redkih, ki gredo preko vsega in se vedno samo smeji. Močnejši so kot zakoni narave, vsaj do neke meje; no potlej jih bo čakala

zato tem večja tragika. A tudi to bodo znali prenašati. Kakor, da bi naj ta Blažič izvršil vse ono, česar Režnja ni mogel.

»A kje je Dedekov?« Šele pri vasi se je nekdo spomnil nanj.

»Njega nocoj ne bo,« je menil Blažič. »Bila je tu ona ciganka, za nocoj se bosta že sporazumela.«

Toda Dedekovega ni bilo niti drugega dne, niti kdaj pozneje. Leto dni bo od tistikrat, ali njega še zdaj ni. V kratkem bomo spet hodili ribarit. Mislim, da se bomo zvečine isti zbrali. Dedekovega kajpak ne bo, bog ve, kje bo ta čas dremal in sanjaril pod milim nebom poleg svoje ciganke. Malo je takih sanjačev pri nas. A poleg njega še ne bo Blažiča. Fant se je namenil po svetu, pa je prišel pod vlak, prerezalo ga je nekje v Franciji. Baš je hotel resno začeti živeti; ni bil bogat, zato si je hotel kaj zaslužiti, da bi se bolje oženil, ko bi se vrnil. Pa tudi starega Magdiča ni več. Kaj mu je bilo? Izgaral se je, še železo se izrabi, če vedno drgneš po njem. No, želel si je on počitka v zemlji. A mislim, da bi bil še vendar enkrat rad šel z nami ribarit. No, tudi roža odcvete, ko pride njen čas.

Brez dvoma pa bomo spet skupaj z Režnjevim; pravil bo znabiti zopet o svoji ženi, ki so jo zadavili. Saj nam je priznal, da je bil prav za prav on kriv njene smrti. Mogoče pa se nekega dne ojunači, nekega večera, ko bomo spet tako ležali tu na travnikih: »Saj sem jo v resnici jaz ubil; s temi svojimi rokami sem jo zadavil.« To mu bodo vsi verjeli, a čudil se ne bo nihče. Znal je on pogaziti vse zakone, zakaj ne bi potlej dvignil roko tudi na človeka. Znabiti se je vsega naveličal, hotel je zadaviti še svojo priležnico, pa se je na sredi poti ustavil. Nekega večera bo tudi zakon bojazni prekoračil in bo dejal: »Zadavil sem jo.«

No, Sraka postaja vsako leto bolj umirjen. To pomlad bo najbrže samo pripovedoval o svojih daljnjih dogodkih, zakaj že od lanske pomladi ni šel v Medžimurje. Ali pa bo že znabiti pravil isto, o čemer nam je lani pripovedoval Magdič: o zemlji, ki ga čaka, da se v njej spočije. Vse to gre v neki zapovrstnosti. — Mladi Sraka pa bo še uganjal svoje stvari; živahen dečko je to, smeh na ustnih, to je njegovo, velikih stvari pa ne bo uganjal po svetu nikoli, samo spremljal bo vse s svojim nasmehom. Pa je prijeten človek.